

בירורים בהלכה

האם לפעמים מותר לבשל בשר בחלב?

כדי להתיר ניסויים כאלו. אך הגרצ"פ פרנק (הר צבי יו"ד סי' עט) העיר, שמכך שהפוסקים לא העירו לגבי נר חנוכה הנ"ל שלא יהיה בו איסור משום שלא עומד לאוכלו, משמע שאין לקבל סברא זו.

נשוב לנר החנוכה הנזכר, בשו"ת שבות יעקב (א, לה) הביא דעת השואל, שבדין נר חנוכה הנ"ל אין בעיה של בישול, משום שזהו בישול אחר בישול. אמנם דעת השבוי"ע עצמו, שבב"ח שונה מהל' שבת, שאף שבשבת אין בישול אחר בישול (בדברים מסוימים) בב"ח יש. ייתכן, שגם שאלה זו תלויה ביסוד איסור בב"ח, אם זהו חשש שמא יבוא לאכול, הרי שהעיקר הוא התיקון לאכילה, והרי כאן כבר מתוקן לאכילה. אולם אם זהו איסור עצמי, יש מקום לומר שגם בישול אחר בישול אסור, דסו"ס יש כאן פעולת בישול (אמנם עיי' ילקוט יוסף או"ה ג עמ' לו שדחה נפק"מ זו. והעירו הפוסקים, דמח' זו היא דווקא בבישול של בב"ח מעורבים, אולם לערב שני מוצרים מבושלים אחד בשני ואחד חלבי עיי' בישול בוודאי שיש בזה איסור, שהרי נוצר כאן בב"ח מחודש).

החת"ס (יו"ד סי' צב) העיר גם הוא לגבי נר החנוכה הזה, שלכאורה אם מדמים בישול בב"ח לשבת, חידש שבכל מקום שבו הבישול הולך לאיבוד – אין איסור מבשל בשבת (וזהו קולא גדולה, ונפק"מ להוספת מים למכשיר אדים בשבת, והפוסקים דנו בחידושו ואכמ"ל) אולם סבר שבבישול בב"ח הדין אינו כך, ועל אף שלא נשאר ממנו מאומה יש בו איסור, ולכן גם בנר חנוכה הנ"ל יש לאסור מטעם זה, למרות שעיי' הבישול לא נשאר כלום (אמנם עיי' שבוי"ע ששם דחה מטעם אחר, דאף שלא נשאר כלום עד שהוא נאבד סו"ס יש כאן בישול). נראה, שהחת"ס סבר שבוודאי יש כאן איסור בישול עצמי, ולא רק משום חשש האכילה (והחת"ס לשיטתו תמה בחידושו (חולין קיג, ב) מדוע אי"כ לא נאסור בישול בב"ח בחמה, שהרי סו"ס נוצרה כאן תערובת, ועיי"ש שתלמידו תירץ לו דסו"ס יש צורך במעשה בישול, והתורה הגדירה מהם המעשים).

יש מהפוסקים שרצו לומר, שכיוון שהאיסור הוא עצמי אזי ששורפים חמץ יש להיזהר שלא לזרוק דברי בשר וחלב ביחד (עיי' אשרי האיש יו"ד בשם הגרי"ש אלישיב, אמנם עיי' משנת יוסף ח"ט סי' קטו שהקל בזה מכמה סיבות, גם משום שנחרך ונפסל ממאכל. וכן יש לדון בזריקת דבר בשרי חס לפח עם דברים חלביים אפי' קרים. ויש שהעירו [חיי הלוי ה, נ] לא לכבס מגבות או מפות שיש בהם שיירי בב"ח).

רבי אפרים הכהן, בעל שו"ת שער אפרים (סי' לה) נשאל שאלה שעוררה את הפוסקים: אדם בישל חמאה בקדירה בשרית בת יומא, ונאסרה החמאה – האם מותר להדליק בה נר להאיר, וכן נרות חנוכה. והשיב, שבוודאי להאיר בנר זה אסור משום הנאה מבשר וחלב, אך להדליק נ"ח נטה לומר שמותר, משום שמצוות לאו להנות ניתנו.

והעירו על דבריו הפוסקים, שכל עיסוקו היה בהנאה, אולם בשעה שמדליק את הנר, הלא הוא מבשל את הבשר והחלב יחדיו, ויש לחשוש מאיסור בב"ח, וכדלקמן.

כדי לעמוד על שאלה זו, יש להקדים, ששלוש פעמים כתבה התורה איסורי בשר בחלב בלשון 'לא תבשל גדי בחלב אמו'. ואמרו חכמים (תנא דבי ישמעאל, חולין קטו, ושם דעות נוספות), שפס' אחד נצרך לאיסור בישול, אחד להנאה ואחד לאכילה, אלא שהתורה אמרה זאת בלשון בישול, כדי להדגיש שגם האכילה וההנאה אסורים מהתורה רק כאשר הבב"ח מבושלים יחדיו (שו"ע יו"ד פז, א בשם הרשב"א). אמנם, כהרמב"ם (הל' מאכ"א ט, ב; טומאת מת א, ב) הסביר באופן אחרמדוע התורה כתבה בלשון בישול: שכיוון שאפי' הבישול אסור, כל שכן אכילתו. וכתב הכס"מ שני הסברים (הל' טומאת מת שם) (א) שכיוון שהתורה אסרה לבשל, ממילא הרי זה דבר מתועב, והוא בכלל לא תאכל כל תועבה. (ב) שאיסור בישול הוא כדי שלא יבוא לידי אכילה.

נמצא, שלרשב"א והסברו הראשון של הכס"מ, איסור בישול הוא עצמאי (וכן משמע מדברי החינוך מצוה צב בטעם המצוה) ואילו להסברו השני זהו איסור שהוא גדר לאיסור אחר של אכילה (כעין מש"כ הר"ן לגבי חיוב ביעור חמץ שהוא גדר ללאו דאכילת חמץ, ועיי' לקח טוב כלל ח שהביא מצוות נוספות שהעירו עליהם חז"ל והראשונים שהם גדר לאיסורים אחרים. אמנם האחי הקשו על דבריו ממספר מקומות, עיי' חולין קיג, ב לגבי בישול חלב (בצירה) בחלב אם לוקה על בישולו).

עפ"י חידוש הדובב מישרים (ח"א, סי' ל) שיייתכן שאם אדם מבשל בב"ח למטרות ניסוי מדעי (ושם מדובר שרצה לדעת אם יש בתערובת בב"ח), כיון שהמטרה שלו היא דווקא לא לאכול – ייתכן שאין בכך איסור, לפי שיטת הכס"מ בלבד (אמנם העיר שהיא מחודשת משום דלא דרשינן טעמא דקרא וכו') והגרע"י (יבי"א ז יו"ד ה) צירף סברא זו עם סברות נוספות